

Nummer 5 2023

Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

Kärvare ekonomiskt läge

**KPI och HUKO-deflatorn är
två sidor av samma mynt**

SCB

Innehåll

Månadsöversikt mars 2023	3
Läget i ekonomin	4
Kärvare ekonomiskt läge	4
Fördjupning	10
KPI och HUKO-deflatorn är två sidor av samma mynt	10
Internationell utblick	16
Inflationen faller men är fortsatt hög	16
Indikatorer för Sverige, EU och USA	17

Om Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv

Det huvudsakliga målet med tidskriften är att ge en helhetsbild över ekonomin utifrån den ekonomiska statistiken. Detta kompletteras med fördjupningar inom olika områden samt en internationell utblick.

Publicering sker månadsvis, med ett uppehåll i juli.

Vi tar gärna emot synpunkter och kan hjälpa till med att ta fram data vid behov. Kontakta oss via e-post på ekstat@scb.se.

[SCB:s konjunkturklocka finns här](#). Den ger en interaktiv presentation av konjunkturläget och riktningen i den svenska ekonomin.

Fler diagram med [konjunkturindikatorer finns här](#).

Månadsöversikt mars 2023

Indikatorer	Jämfört med föregående månad (procent) ¹⁾	Jämfört med motsvarande månad föreg år (procent) ²⁾	Jämfört med föregående månad	Jämfört med motsvarande månad föreg år
BNP-indikator månad	-0,2	-0,7	●	●
Näringsliv				
Näringslivets produktion	-1,1	0,6	●	+
Industrins produktion	-2,8	-0,1	●	●
Industrins ordergång	-1,0	-9,3	●	●
Tjänsteproduktion	-0,6	0,7	●	+
Handel och konsumtion				
Hushållens konsumtion	-1,1	-4,0	●	●
Detaljhandelns försäljning	-1,6	-11,6	●	●
Utrikeshandel				
Varuexport ³⁾	-0,1	5,4	●	+
Varuimport ³⁾	-0,1	4,0	●	+
Priser				
Konsumentpriser (KPIF)	0,4	8,0	+	+
Producentpriser	-0,1	3,5	●	+
Arbetsmarknad				
Sysselsättningsgrad ⁴⁾	0,1	1,6	●	+
Arbetslöshetsstalet ⁵⁾	0,0	-0,5	●	+
Arbetade timmar ⁶⁾	0,3	4,1	+	+

1) Kalenderkorrigerat och säsongrensat (ej för utrikeshandel, priser och arbetsmarknad)

2) Kalenderkorrigerat (ej för utrikeshandel, priser och arbetsmarknad)

3) Löpande priser, okorrigerat. Månadsförändring avser trend.

4) Sysselsättning som andel av befolkningen 15–74 år. Förändring i procentenheter. Månadsförändring baserar sig på säsongrensade och utjämnade data. Årsförändring baserar sig på originalvärden.

5) Arbetslöshet som andel av arbetskraften 15–74 år. Förändring i procentenheter. Månadsförändring baserar sig på säsongrensade och utjämnade data. Årsförändring baserar sig på originalvärden. Symboler anges med omvänt tecken.

6) Arbetade timmar 15–74 år (inklusive sysselsatta utomlands). Månadsförändring baserar sig på säsongrensade och utjämnade data. Årsförändring baserar sig på kalenderkorrigerade data.

Symbolerna betyder:

⊕ Ökning (Förändringstal högre än 0,2 procent)

● Oförändrat (Förändringstal -0,2–0,2 procent)

● Minskning (Förändringstal lägre än -0,2 procent)

Läget i ekonomin

Kärvare ekonomiskt läge

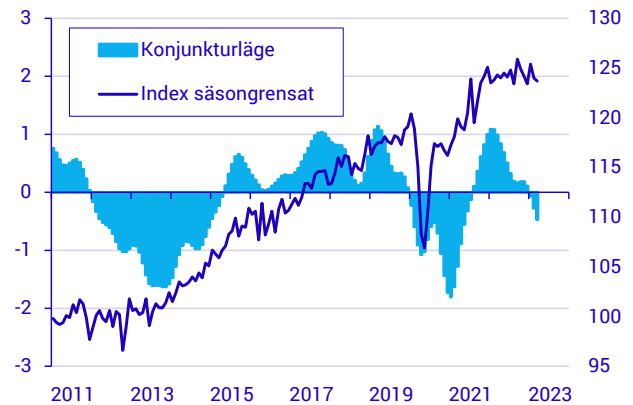
Allt fler av de ekonomiska indikatorerna pekar nedåt. Tillväxten i den svenska ekonomin har i stort sett varit obefintlig sedan början av fjolåret. Hushållens konsumtion påverkas negativt av hög inflation och stigande räntor. Arbetsmarknaden står dock emot än så länge.

Tillväxten i den svenska ekonomin har i stort sett upphört. Sedan början av 2022 har trenden för BNP-indikatorn planat ut. Första kvartalet i år var fortsatt dämpat. Jämfört med kvartalet innan steg BNP-indikatorn med 0,2 procent första kvartalet 2023. Mars jämfört med februari visade en nedgång med lika mycket.

Ser man på statistiken ur ett konjunkturperspektiv kan den avstannade BNP-tillväxten tolkas som att konjunkturen är på nedgång. I SCB:s konjunkturklocka skattas konjunkturläget för ett antal indikatorer genom att beräkna den kortsiktiga trendens avvikelse från den långsiktiga trenden. För BNP-indikatorn har konjunkturläget varit på nedgång sedan början av 2022 och de senaste månaderna har den även fallit under den långsiktiga trenden. Det betyder att indikatorn nu befinner sig i recessionsfasen i konjunkturklockan.

Svag BNP-indikator indikerar konjunkturedgång

Månadsvisa BNP-indikatorn. Konjunkturläge=den kortsiktiga trendens avvikelse från den långsiktiga trenden, standardiserat med medelvärde=0 från januari 2000 (vänster axel), Index 2011=100, säsongrensat (höger axel)

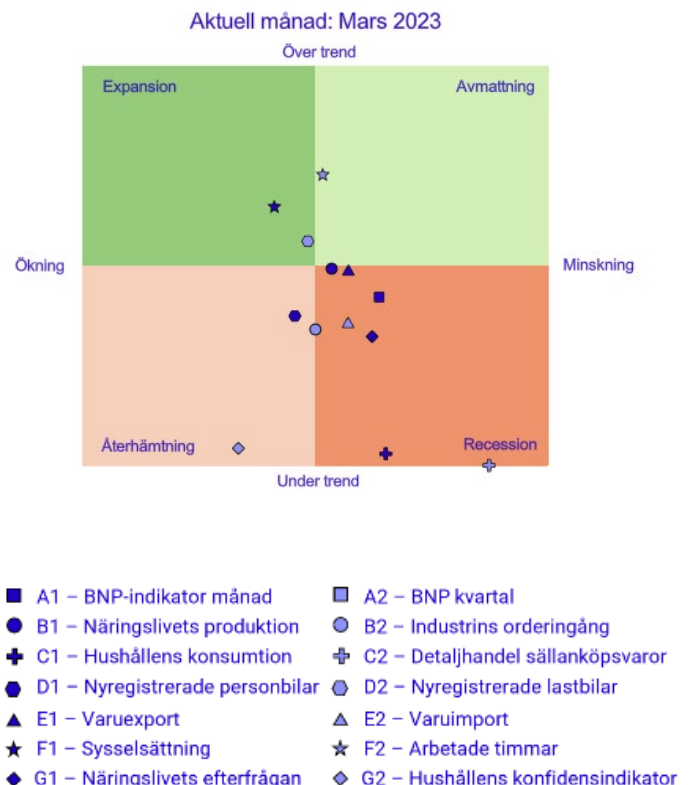

Källa: Nationalräkenskaperna och konjunkturklockan (SCB)

Konjunkturläget ser dystert ut

I mars låg tio av de tretton månadsindikatorerna i konjunkturklockan under sin långsiktiga trend vilket indikerar att konjunkturläget är svagt. Åtta av indikatorerna låg i, eller på gränsen till, recession. Det betyder att de även har en nedåtgående trend.

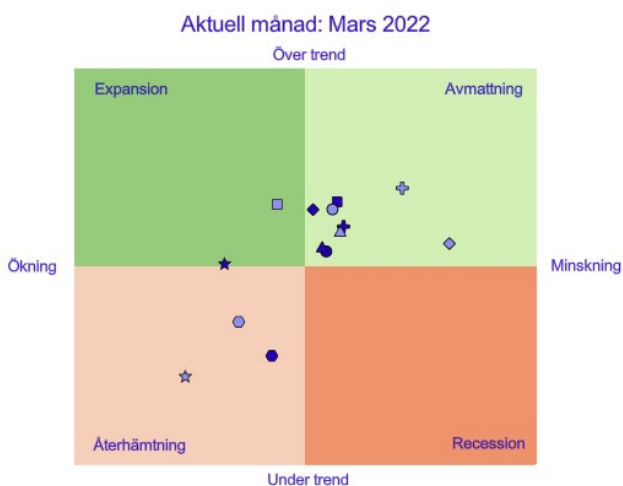
Tio av tretton indikatorer låg under långsiktig trend i mars 2023

De som fortfarande håller emot är arbetsmarknadsindikatorerna sysselsättning och arbetade timmar. Dessa indikatorer ligger fortfarande över sin långsiktiga trend. Det är dock normalt att arbetsmarknaden släpar efter andra delar av ekonomin.

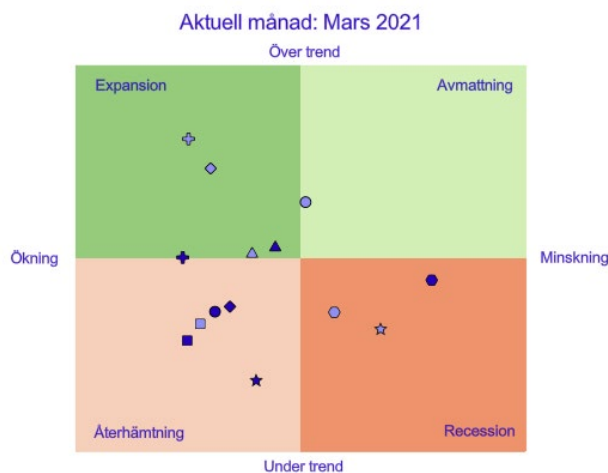
Jämfört med hur det såg ut för ett år sedan har det skett ett betydande skifte. I mars 2022 låg tyngdpunkten i konjunkturklockan i avmattningsfasen.

Flest indikatorer i avmattningsfasen i mars 2022

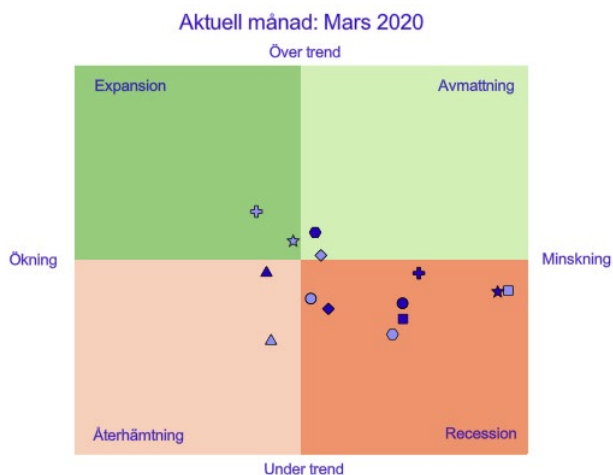

Konjunkturklockan har tickat på snabbt de senaste åren. Vanligtvis brukar det ta tre till åtta år för indikatorerna att röra sig ett varv i klockan. Denna gång tog det ungefär tre år då en majoritet av indikatorerna låg i recessionsfasen även i mars 2020. Då var det en effekt av den kraftiga inbromsningen i ekonomin som coronapandemin orsakade. För två år sedan (mars 2021) låg tyngdpunkten i återhämtningsfasen. Då var ekonomin på väg upp efter den kraftiga dippen under pandemins inledande skede.

Tyngdpunkten i återhämtningsfasen i mars 2021

I mars 2020 låg majoriteten av indikatorerna i recessionsfasen

Konjunkturklockan

SCB:s konjunkturklocka består av 14 ekonomiska indikatorer, varav 13 uppdateras månadsvis och indikatorn för BNP uppdateras kvartalsvis.

Konjunkturläget beräknas genom att skatta den kortsiktiga trendens avvikelse från den långsiktiga trenden.

Här kan du läsa mer om [SCB:s konjunkturklocka](#)

I [visualiseringsverktyget](#) kan man följa hur de olika indikatorerna rör sig över tid. Under en konjunkturcykel rör de sig ett varv i konjunkturklockan och passerar då fyra konjunkturfaser

Måttlig produktion i näringslivet

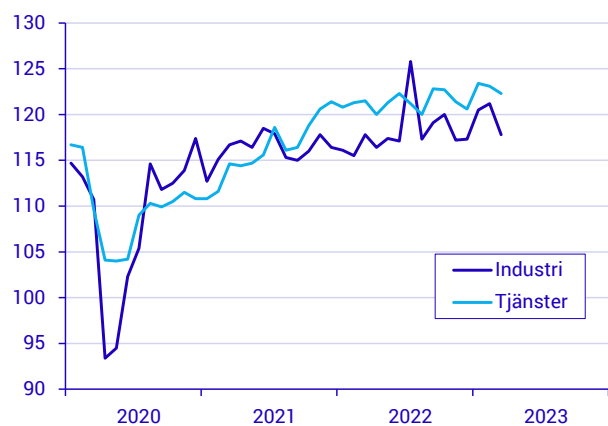
Produktionsvolymerna sjönk både inom industrin och inom tjänstebranscherna i mars 2023. Jämfört med för ett år sedan är industriproduktionen på i stort sett samma nivå medan tjänsteproduktionen ökat svagt.

”Svagare produktionsvolymer både inom industrin och tjänstebranscherna i mars”

Inom industribranscherna har maskinindustrin gått starkt de senaste månaderna. Tyngre är det för industrier som stål- och metallverk samt massa- och pappersindustrin. Inom tjänster är det framförallt kunskapsintensiva tjänstenärningar, så som företagstjänster samt informations- och kommunikationstjänster, som går starkt. Det stora sänknet är handeln, där både partihandeln och detaljhandeln backar.

Produktionen minskade i både industrin och tjänstebranscherna i mars

Produktionsvärdeindex. 2015=100, säsongrensade värden

Källa: Produktionsvärdeindex (SCB)

Producentpriserna har sjunkit

Sedan förra publiceringen av Sveriges ekonomi har det inte kommit några nya inflationssiffror. Konsumentprisindex för april publiceras dock samtidigt som denna publikation. Däremot har producentprisindex för mars publicerats. Utvecklingen av priserna för att producera varor brukar vara en god indikator på kommande prisutveckling för konsumenterna.

Den senaste månadsstatistiken visar att producentpriserna har sjunkit i början av 2023. Det var en kraftig uppgång under fjolåret och årstakten i producentprisindex låg en bit över 25 procent som högst. I mars 2023 låg den endast på 3,5 procent vilket var den lägsta årsvisa ökningstakten sedan februari 2021.

Dämpning av producentpriserna

Producentprisindex för industrin. Procentuell förändring jämfört med motsvarande månad föregående år

Källa: Producentprisindex (SCB)

Konsumentpriserna har inte förändrats på samma sätt som producentpriserna, men inflationstakten, har ändå vänt ner något från en mycket hög nivå. I mars 2023 var inflationen enligt KPIF 8,0 procent vilket kan jämföras med 10,2 procent i december 2022.

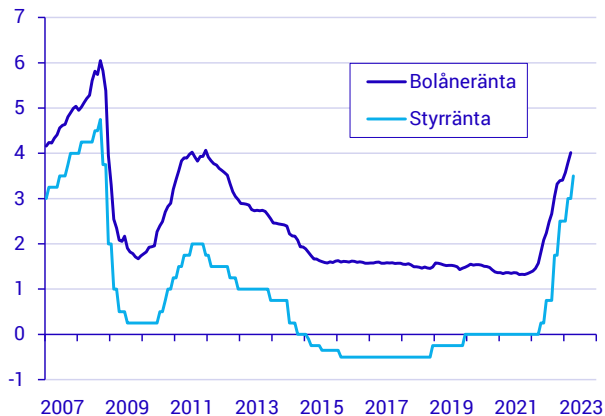
”Både styrräntan och hushållens bolåneränta har ökat kraftigt sedan förra våren”

Ny räntehöjning av Riksbanken

Inflationen är dock fortfarande alldeles för hög enligt Riksbanken som i slutet av april beslutade att höja sin styrränta med 50 punkter till 3,50 procent. Beslutet var väntat på finansmarknaden. Det senaste årets räntehöjningar, styrräntan låg på noll procent fram till april i fjol, har inneburit kraftigt ökade räntekostnader för hushållen. Framförallt påverkar det hushåll som har stora bolån och rörliga eller förfallna räntebindningstider sedan förra våren.

Räntorna fortsätter uppåt i snabb takt

Genomsnittlig bolåneränta på nya avtal samt Riksbankens styrränta i procent

Källa: Finansmarknadsstatistik (SCB) och Riksbanken

Även den amerikanska centralbanken Federal Reserve och euroländernas centralbank ECB har höjt räntan den senaste månaden.

Minskad penningmängd

Penningmängden har minskat som en konsekvens av det kärvare ekonomiska klimatet. Framförallt måttet M1 som i mars var 9 procent lägre än mars i fjol. I M1 ingår allmänhetens innehav av sedlar och mynt samt allmänhetens avistainlåning, alltså obundet sparande, i MFI och staten.

”Hushållens sparande på avistakonton har minskat i takt med att inlåningsräntan på bundet sparande har ökat”

Att penningmängden minskar i årstakt är väldigt ovanligt och så stor nedgång som 9 procent har inte registrerats någon gång tidigare. Jämförbar statistik för detta mått finns från 1998. Sedan bör det tilläggas att nedgången kommer från höga nivåer då penningmängden ökade kraftigt under pandemin när sparandet var högt.

Penningmängden faller

Sedlar och mynt och allmänhetens avistainlåning i MFI och staten (måttet M1). Procentuell förändring från motsvarande månad föregående år

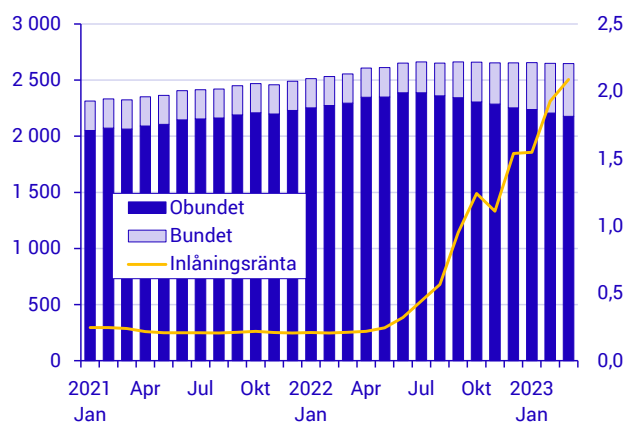

Källa: Finansmarknadsstatistik (SCB)

Det som har hänt är två saker. Dels har hushållens och företagens totala sparande slutat att öka och dels har en hel del av sparandet flyttat från avistakonton till konton där sparandet är antingen bundet under en viss tid eller där det finns restriktioner i uttagsvillkoren. Det hänger ihop med att räntorna stigit på den bundna inlåningen men i betydligt mindre omfattning på den obundna. Hushållens bundna sparande ingår i de bredare penningmängdsmåtten M2 och M3 men även dessa hade svagt negativ årsförändringstakt i mars.

Hushållen binder sparandet i större utsträckning

Hushållens inlåning i MFI efter typ av konto i miljarder kronor (vänster). Inlåningsränta i procent på bundet sparande, nya avtal (höger).

Källa: Finansmarknadsstatistik (SCB)

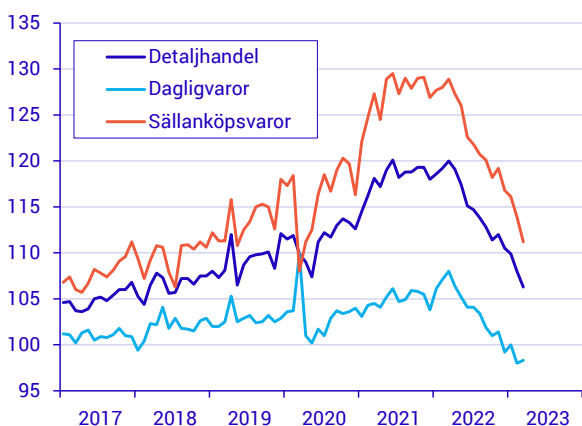
Detaljhandeln går fortsatt svagt

Det senaste året har varit tungt för detaljhandeln. Trots att hushållen dragit ner på sitt sparande så har de också dragit ner på handlandet. Det beror på att köpkraften har minskat på grund av den höga inflationen och de högre räntekostnaderna.

Nedgången är kraftig för både sällanköpsvaruhandeln och dagligvaruhandeln. Sällanköpsvaruhandeln var i mars 2023 tillbaka i nivå med början av 2019, alltså för fyra år sedan. För dagligvaruhandeln indikerar statistiken att försäljningsvolymen är nere på nivåer som sågs för nio år sedan.

Försäljningstappet inom handeln fortsätter

Försäljningsvolym inom detaljhandeln, index 2015=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: Omsättning inom tjänstesektorn (SCB)

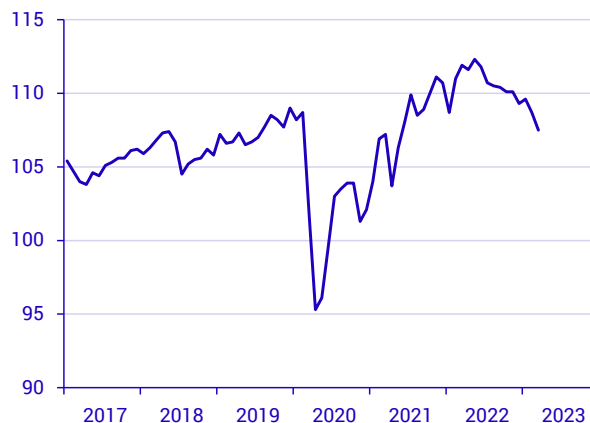
Tittar man på detaljhandeln i löpande priser ser man dock att den har fortsatt att öka. Hushållen har alltså lagt mer pengar än tidigare på handeln men de har fått betydligt mindre för sina pengar på grund av att det varit så kraftiga prisökningar.

Även konsumtionen som helhet faller

Den negativa trenden som pågått ett tag inom detaljhandeln syns nu även i månadsindikatorn över hushållens konsumtion. I mars sjönk konsumtionen tydligt både på månadsbasis och jämfört med ett år tidigare. Förutom svag utveckling inom handeln minskade även hotell- och restaurangkonsumtionen samt annan nöjesrelaterad konsumtion.

Hushållskonsumtionen har minskat

Hushållens konsumtionsindikator, fasta priser, index 2015=100, säsongrensade månadsvärden

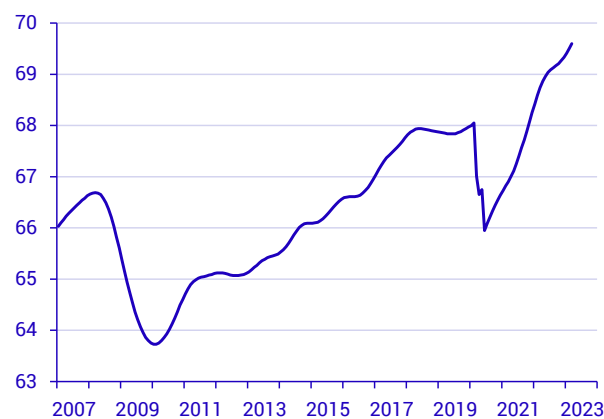
Källa: Omsättning inom tjänstesektorn (SCB)

På arbetsmarknaden märks ännu ingen nedgång

Läget på arbetsmarknaden är dock fortsatt relativt bra. Sysselsättningen stiger både sett till antal och som andel av befolkningen. Sysselsättningsgraden var nere kring 66 procent våren 2020. Sedan dess har trenden varit starkt uppåtgående och sysselsättningsgraden närmade sig 70 procent i mars 2023.

Sysselsättningsgraden fortsätter att stiga

Procentuell andel sysselsatta av befolkningen, 15-74 år. Säsongrensade och utjämnade månadsvärden

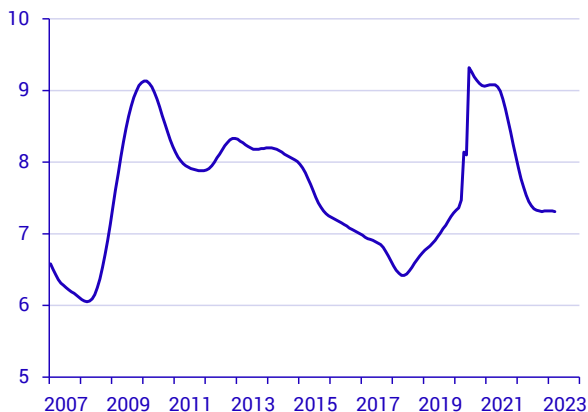

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (SCB)

Arbetslösheten är samtidigt väldigt stabil. Våren 2020 ökade arbetslösheten snabbt och låg över 9 procent som andel av arbetskraften till en bit in på 2021. Efter en snabb nedgång i slutet av 2021 och början av 2022 stabiliserade sig arbetslösheten på 7,3 procent förra sommaren.

Arbetslösheten har planat ut

Procentuell andel arbetslösa av arbetskraften, 15-74 år (inklusive heltidsstuderande som sökt arbete). Säsongrensade och utjämnade månadsvärden

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (SCB)

Efterfrågan väntas minska både från Västeuropa samt från Central- och Östeuropa.

Kontaktperson: Johannes Holmberg 010-479 45 11

Liten uppgång i exportchefsindex

En annan ljusglimt är exportmarknaden. Efter att ha minskat fyra kvartal i rad vände exportchefsindex, som SCB tar fram på uppdrag av Business Sweden, upp något andra kvartalet 2023. Både nulägesbedömningen och prognoserna stärktes och huvudindexet EMI totalt ligger nu åter över 50-strecket som utgör skiljelinjen mellan positiva och negativa omdömen.

Exportföretagen har blivit lite positivare

Exportchefsindex, EMI totalt. Diffusionsindex där 50 är neutralt

Källa: Exportchefsindex (SCB och Business Sweden)

Lönsamheten för exportbolagen är fortsatt god och bedöms även fortsätta att vara det kommande kvartal. Bedömningen om de olika exportmarknaderna spretar dock en del. Efterfrågan från Asien och Nordamerika väntas fortsätta att öka medan det ser dystrare ut i synen på Europa.

Fördjupning

KPI och HUKO-deflatorn är två sidor av samma mynt

Medan det gängse inflationsmättet KPI mäter vad gårdagens konsumtionskorg med varor och tjänster kostar idag, mäter HUKO-deflatorn i nationalräkenskaperna vad dagens korg var värd igår. Trots att syftena för de olika måtten på prisutveckling skiljer sig åt är det få praktiska skillnader mellan dem.

Det gängse måttet för att mäta konsumentprisutvecklingen i den svenska ekonomin är Konsumentprisindex (KPI). Måttet används främst för kompensationsändamål såsom reglering via prisbasbeloppet av exempelvis pensioner och sjuklöner, men används också (justerat med fast ränta) som målvariabel för penningpolitik. KPI är också centralt för att beräkna hushållens

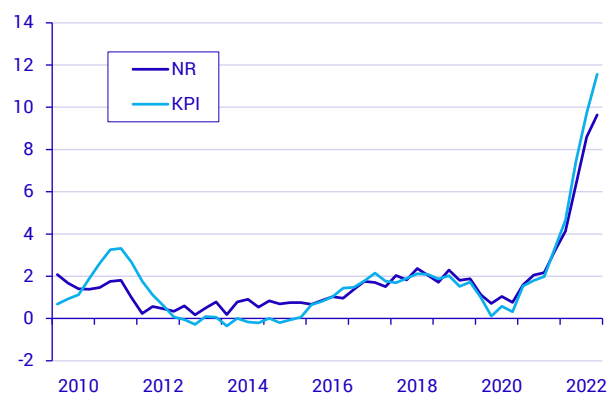
konsumtion i fasta priser, och volymutveckling, i Nationalräkenskaperna (NR) på detaljerad nivå. Kvoten mellan de löpande priserna och de fasta priserna (uttryckt som referensårspriser) i NR skapar ett prisindex, en deflator av hushållens konsumtion den så kallade HUKO-deflatorn.

Med jämna mellanrum kommer frågor till SCB om varför den redovisade prisutveckling enligt KPI och HUKO-deflatorn skiljer sig åt, och hur förändringar i konsumtionsmönster påverkar de olika måtten. Den här artikeln syftar till att besvara dessa frågor.

I KPI är det prisutvecklingen för konsumtionen av varor och tjänster i Sverige, på svenskt territorium, som ska mätas. I NR:s redovisning motsvaras det av posten ändamålsfördelad konsumtion (enligt Coicop) där de svenska hushållens konsumtion utomlands inte ingår men de utländska hushållens konsumtion i Sverige är med. Total hushållskonsumtion i NR avser de svenska hushållens konsumtion vilket då inkluderar de svenska hushållens konsumtion utomlands och exkluderar de utländska hushållens konsumtion i Sverige.

I diagrammet jämförs prisutvecklingen för den ändamålsfördelade konsumtionen i NR med KPI. Allteftersom prisökningstakten har stigit på senare tid har även skillnaderna mellan KPI och HUKO-deflatorn i NR ökat. Även för andra perioder, inte minst i samband med finanskrisen 2009 och efterföljande återhämtning, ser man betydande skillnader. Det förklaras framförallt av att hushållens utgifter för boende och finansiella tjänster beräknas olika, vilket diskuteras mer i detalj längre fram i artikeln.

KPI och NR visar olika prisförändringar i hushållens konsumtion
Prisutveckling för KPI respektive hushållens konsumtion i NR, årlig förändring, procent

Källa: Nationalräkenskaperna och Konsumentprisindex (SCB)

Vägningstalen i KPI grundas på den detaljerade hushållskonsumtionen enligt nationalräkenskapernas årsräkenskaper.

Av det som hushållen konsumerar i Sverige under ett år beräknas en fördelning, vikt, för hur mycket som vi lägger på vad. Till exempel lägger vi i genomsnitt 14 procent av vår konsumtion på mat och alkoholfria drycker. Något mer, 24 procent, lägger vi på produktgruppen boende som är den största utgiftsposten för hushållen.

Uppdateringen av vikterna i KPI görs i samband med publiceringen av inflationstakten för januari. Viktuppdateringen baseras på information om konsumtionens fördelning under helåren två till tre år innan. Under coronapandemin, inför beräkningen av KPI för indexår 2021, justerades vikterna på sådant sätt att skiften i hushållskonsumtionen som ägt rum under föregående år, år 2020, även inkluderades då vårt konsumtionsmönster kraftigt förändrades med bland annat minskat flygresande. Denna särskilda justering av vägningstalen har fortsatt för 2022 och 2023 års vägningstal.

I nationalräkenskaperna är det konsumtionen för det aktuella kvartalet eller året som utgör vägningstal när prisutvecklingen från detaljerade nivåer till mer aggregerade nivåer summeras. För mer information om olika indexformler i KPI och NR se faktaruta i slutet på artikeln.

Det finns också vissa skillnader i täckning och i metoder för enskilda ändamål mellan KPI och NR. Det gäller i första hand vad som ingår i konsumtionen för ändamålen ”boende” och ”diverse varor och tjänster”. Det beror bland annat på att räntan på våra lån ingår i boendeposten i KPI, men som finansiella tjänster, i diverseposten, i NR.

Vikterna i KPI respektive NR för 2022 redovisas i tabellen. För beräkningarna av KPI år 2022 används vikter som speglar konsumtionen 2021 i 2020 års prisnivå. I NR baseras vikterna på 2022 års konsumtion i fasta priser (2021 års prisnivå). I värden räknat så täcker konsumtionskorgen i KPI ungefär 90 procent av konsumtionen i NR.

Vikterna skiljer sig något mellan KPI och NR

Vikter i konsumtionskorgen uppdelat på konsumtionsändamål, promille, år 2022.

Konsumtionsändamål	KPI	NR
Livsmedel och drycker	143	121
Alkohol och tobak	39	33
Kläder och skor	40	39
Boende	241	256
Möbler, hushållsvaror	71	59
Hälso- och sjukvård	36	31
Transporter, fordon	134	124
Post och telekommunikation	32	28
Rekreation och kultur	127	122
Utbildning, fritidsavgifter	3	3
Restaurang och hotell	59	75
Diverse varor och tjänster	75	109
Totalt	1 000	1 000

Källa: Nationalräkenskaperna och Konsumentprisindex (SCB)

Skillnader i beräkning av boendet

Boendeposten beräknas olika i KPI och NR. KPI mäter prisutvecklingen för att äga sitt boende genom den så kallade brukarkostnadsansatsen. Med brukarkostnadsansatsen mäts kostnader såsom kommunal fastighetsavgift, underhållskostnader och försäkringar samt de bolånekostnader som konsumenten betalar. Bolånekostnader mäts genom att multiplicera förändringen i den totala stocken av bolån och eget kapital som finns nedlagd i egnahem och bostadsrätter med genomsnittlig förändring i bolåneräntorna. Stocken av kapital beräknas i praktiken som ett glidande medelvärde för prisutvecklingen på bostäder.

Att mäta boendekostnaderna efter brukarkostnadsansatsen är något som även tillämpas i Kanada och Island. Det vanligaste sättet att beräkna boendeposten i KPI är dock att tillämpa någon sorts hyresansats, där man låter prisutvecklingen på hyresmarknaden få representera kostnaden att äga sitt boende.

För HIKP, det harmoniserade inflationsmätt som SCB beräknar åt ECB, har Europakommissionen beslutat att använda en tredje metod, den så kallade

nettoanskaffningsmetoden. I nettoanskaffningsmetoden mäter man prisutvecklingen på nybyggnationer och tillbyggnader, man ser helt enkelt bostadsköp som en förbrukningsvara. Anledningen till att KPI följer brukarkostnadsansatsen är delvis för att man anser att bestånden av hyresrätter på småhus och villor är för liten för att kunna göra pålitliga skattningar för populationen.

I NR tillämpas en hyresansats för boendet i småhus och bostadsrätter. Utgångspunkten för denna ansats är att hyran för en likvärdig hyresrätt speglar boendetjänsten i det egna boendet. I årsberäkningarna tas hänsyn till skillnader i hyror utifrån region, boendeyta och bostädernas byggår. Metoden utgår från den EU-förordning som finns på området för nationalräkenskaper. Vid NR:s kvartalsberäkningar baseras konsumtionen av boendetjänster på bostadstockens utveckling och hyrornas utveckling enligt KPI.

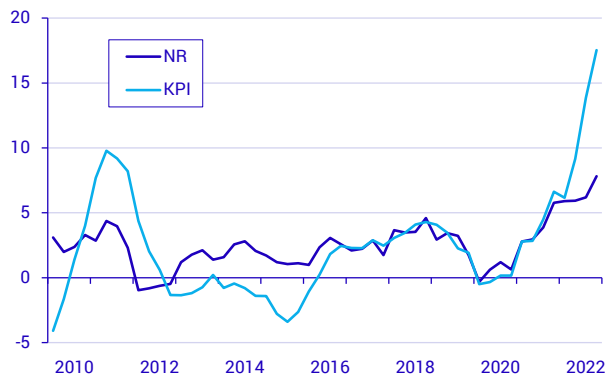
”Boendeposten beräknas olika i KPI och NR”

Det finns flera förklaringar till att boendeposten har större vikt i NR än i KPI. Beräkningarna i KPI utgår ifrån en självkostnads kalkyl. Där ingår inte krav på avkastning och värdering av det egna arbetet som är förknippat med att bo i småhus med äganderätt. Som kontrast till detta utgår NR:s beräkningar ifrån hyran i hyresrätter. Här ingår krav på avkastningen och löner för fastighetsskötsel och administration.

Vad gäller själva prisutvecklingen för boende skiljer sig metoderna även där. Skattningen av prisutvecklingen för boende i KPI inkluderar förändringar i räntekostnader för bostadslånen vilket förklarar den mer volatila prisutvecklingen för boende enligt KPI jämfört med NR.

Räntekostnaderna bidrar till att KPI visar högre prisutveckling 2022 för boendeposten än vad NR visar

Prisutveckling för boendeposten i KPI respektive hushållens konsumtion i NR, årlig förändring, procent

Källa: Nationalräkenskaperna och Konsumentprisindex (SCB)

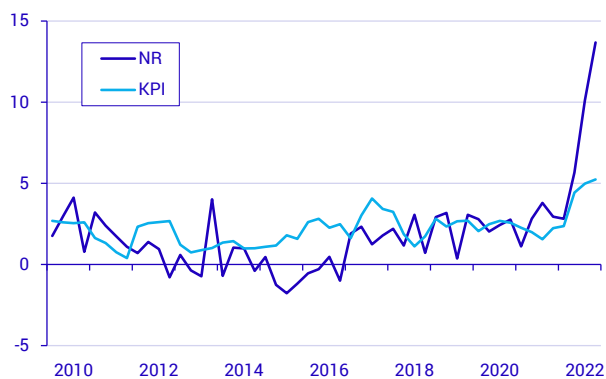
Hanteringen av finansiella tjänster skiljer sig mellan KPI och NR

För gruppen ”diverse varor och tjänster” är skillnaderna i prisutveckling mellan KPI och NR delvis de motsatta jämfört med boende, vilket framförallt beror på hanteringen av räntor. I NR fångas hushållens räntekostnader in i den post som kallas indirekt mätta finansiella tjänster (FISIM) och som är en del av gruppen diverse varor och tjänster.

FISIM kan förenklat sägas bestå av banker och andra låneinstituts räntenetto mot hushållen. I KPI exkluderas FISIM från beräkningarna, något det finns stöd för i Eurostats förordningar. Dessutom ingår delarna av FISIM som kommer från hushållens räntekostnader i boendeposten för KPI. En annan skillnad avseende finansiella tjänster är att hushållens avgifter för värdepappershandel och fondtjänster ingår som konsumtion i NR men inte i KPI. En tredje skillnad är att tjänster för personlig assistans ingår som konsumtion i NR. I KPI betraktas dessa tjänster som en subvention och inte konsumtion och exkluderas därför. I diagrammet nedan framgår det att prisutvecklingen för gruppen diverse varor och tjänster enligt HUKO-deflatoren i NR är mer volatil än för KPI, vilket till stor del kan förklaras av HUKO-deflatoren inkluderar FISIM.

Räntekostnaderna bidrar till att NR visar högre prisutveckling 2022 för posten diverse varor och tjänster än vad KPI visar

Prisutveckling för posten diverse varor och tjänster i KPI respektive hushållens konsumtion i NR, årlig förändring, procent

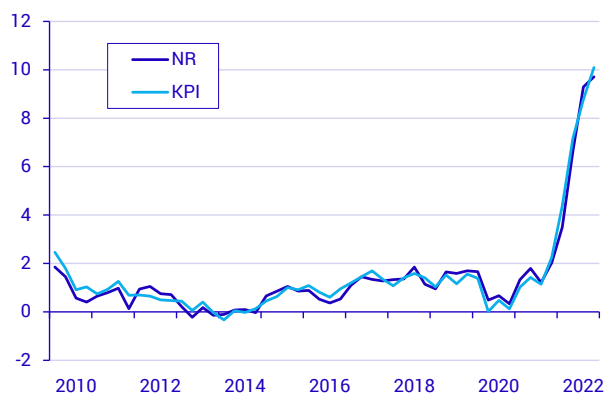

Källa: Nationalräkenskaperna och Konsumentprisindex (SCB)

Exkluderar man prisutvecklingen för grupperna boende och diverse varor och tjänster i KPI och HUKO-deflatorn blir de båda prisindex mer jämförbara.

Exklusive posterna boende och diverse varor och tjänster följs prisutveckling i KPI och NR åt

Prisutveckling för KPI respektive hushållens konsumtion i NR exklusive boendeposten och posten diverse varor och tjänster, årlig förändring, procent

Källa: Nationalräkenskaperna och Konsumentprisindex (SCB)

Snävare budget kan ändra konsumtionen

Kombinationen av en hög inflation och en lönetillväxt som inte kompenserar kostnadsökningarna fullt ut gör att hushållen i dagsläget har en negativ tillväxt av den reala inkomsten. Vi blir helt enkelt fattigare i reala termer. Det är rimligt att anta att vi på grund av att vi blir fattigare ändrar vår konsumtion för att få hushållsbudgeten att gå ihop.

För konsumtion av livsmedel kan man exempelvis tänka sig att det köps mindre av luxuösa varor såsom oxfilé, och relativt mer fläskfilé. SCB tar i dagsläget inte fram någon månatlig statistik på hur konsumenter förändrar sina inköp av livsmedel. Statistiken finns bara tillgänglig på årsbasis. Från branschorganisationer och i media har det dock den senaste tiden rapporterats om att konsumenten ändrat sitt konsumtionsmönster av livsmedel.

KPI tillämpar en fast korg där prisutvecklingen för befintlig månad beräknas på en korg av varor och tjänster som baseras på konsumtion från tidigare perioder. Månatliga förändringar i konsumtionsmönster får således ingen direkt påverkan på KPI. Prisindex för oxfilé riskerar alltså att få för stor vikt i den totala prisutvecklingen för livsmedel kontra fläskfilé, om exemplet skulle stämma i verkligheten.

Livsmedelskonsumtionen föll i fasta priser

Även beräkningarna av livsmedel i NR kan sägas tillämpa en fast korg i den meningen att förändringen av konsumtionen av livsmedel på mer detaljerade nivåer följer förändringen av konsumtionen för livsmedel totalt eftersom detaljerad konsumtionsstatistik för livsmedel inte är tillgänglig på korttidsbasis.

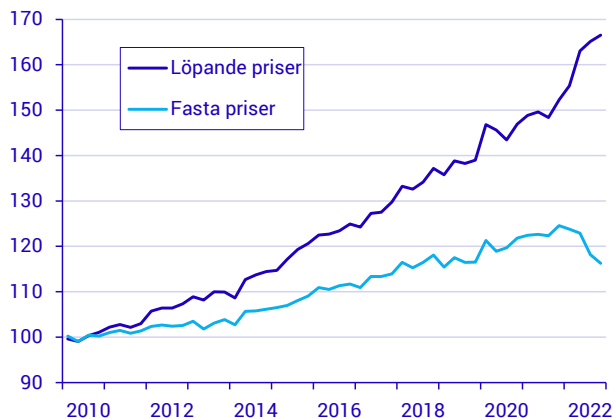
För beräkningen av volymutvecklingen i NR, med värden i föregående års priser, används prisutvecklingen enligt KPI på detaljerad nivå. Det betyder att HUKO-deflatorn för livsmedel i NR, på likartat sätt som för KPI, inte fångar skiften i konsumtion på kvartalsbasis. Mer detaljerad information om konsumtionen av livsmedel tas in i NR i maj respektive år, avseende år t-2. Det vill säga vid publiceringen i maj i år används detaljerad konsumtionsdata för år 2021.

Konsumtionsstrukturen avseende 2021 gäller då även för referensåret 2022.

Den höga inflationen på livsmedel syns tydligt i diagrammet som skillnaden mellan indexet för löpande priser och fasta priser. Att konsumtionen faller i fasta priser, volym, är ovanligt och har inte skett i den här omfattningen de senaste dryga 40 åren vilket är så långt data i NR sträcker sig.

Livsmedelskonsumtionen föll kraftigt i fasta priser 2022

Hushållens konsumtion av livsmedel enligt NR i löpande och fasta priser, index 2010=100, säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna (SCB)

Huruvida en eventuell förändring i konsumtionsmönster leder till över- eller underskattning av prisindex i KPI och motsvarande under- respektive överskattning av volymutveckling i NR går inte entydigt att svara på. Det beror på hur enskilda produkter utvecklar sig i pris över tid. Men osäkerheten i skattningarna av både pris och volym ökar om konsumtionsmönstret är inaktuellt. Och sannolikt skedde större skiften än normalt i livsmedelskonsumtionen under 2022 till följd av de stora prisökningarna för livsmedel.

Viktigt att skilja på substitutions- och inkomsteffekt

Effekten av ändrade konsumtionsmönster kan delas upp i två effekter: substitutions- och inkomsteffekt. Substitutionseffekt betyder att konsumenten fördelar om sina inköp på grund av att relativpriserna mellan varor förändras. Exempelvis har priset på paprika ökat med cirka 60 procent i mars 2023 jämfört med samma tidpunkt förra året, vilket gör att man rimligen köper andra grönsaker som inte har utvecklats lika mycket i pris. Som substitut kanske man köper relativt mer gurka, vars pris har gått upp med cirka 40 procent under samma period. I detta exempel hade en mer uppdaterad korg, där paprika fått en lägre viktandel och gurka en högre viktandel, givit en lägre sammantagen prisutveckling för livsmedel.

Den andra effekten, inkomsteffekten, är svårare att sätta om. Det kan exempelvis handla om att man väljer att konsumera (mätt i prisnivå och inte i

prisutveckling) billigare varor såsom mer ris och vitkål istället för dyrare varor som oxfilé och färsk fisk. Även om SCB månatligen skulle justera prisindex med månatliga konsumtionsuppgifter är det oklart om prisindex skulle vara högre eller lägre. Exempelvis skedde det nästan en fördubbling av priset på vitkål under 2022, medan prisökningen på kött och fisk under samma period uppgick till omkring 20 procent. I detta exempel hade således en mer uppdaterad korg givit en högre prisutveckling om andelen vitkål hade gått upp.

”När alla priser går upp kan det vara svårt att hitta något att substituera till”

Effekterna av en mer uppdaterad korg kan alltså både ge en positiv och en negativ effekt på den sammantagna prisutvecklingen. Det enda vi vet är att om folk substituerar mellan varor (substitutionseffekten), så bidrar en inaktuell korg till en överskattning av den sammantagna prisutvecklingen. Det är dock oklart om konsumenter substituerar mer bara för att inflationen är högre, det vill säga om risken för snedvridning av prisindex är större just nu när vi har hög inflation. När alla priser går upp kan det vara svårt att hitta något att substituera till. Det som främst rapporteras om i media är att konsumenten ändrar sin konsumtion till varor som har en lägre prisnivå, så kallad inkomsteffekt, vars effekt på prisutvecklingen torde vara mer slumpmässig.

Eventuell risk för snedvridning på grund av substitution justeras i januari siffran för KPI varje år, vilket eliminerar risken på lång sikt i prisindex. I NR justeras motsvarande effekt vid sammanställningen av årsdata i maj varje år då mer detaljerad data över hushållens konsumtion finns tillgänglig.

Kontaktpersoner: Andreas Lennmalm NR 010-479 40 54 och

John Eliasson KPI 010-479 40 12

Olika indexformler i KPI och NR för sammanvägning av prisutvecklingen

För sammanvägningen av prisindex från detaljerad nivå till mer aggregerade nivåer används olika metoder i KPI och NR.

I KPI vägs prisindex för den aktuella månaden samman baserat på värden/vikter för föregående årskonsumtion på detaljerad produktgruppsnivå vilket är av Laspeyres-typ metod.

I NR är det konsumtionen för det aktuella kvartalet som utgör vikterna när prisindex ska vägas samman vilket är Paasche metod och Laspeyres metod för sammanvägning av volymutvecklingen.

Metoderna följer gängse teori och praxis för KPI respektive NR. I teorin ger en konstruktion med Paasche lägre prisutveckling än Laspeyres. Det förklaras av att konsumenter tenderar att substituera varor och tjänster med högre prisutveckling till varor och tjänster med lägre prisutveckling. Varorna med en lägre prisutveckling får således en högre vikt i en konstruktion enligt Paasche än enligt Laspeyres.

En indexkonstruktion av Laspeyres-typ anses överskatta prisutvecklingen på grund av att substitution inte påverkar index. En Paasche-typ av konstruktion anses däremot underskatta prisutvecklingen eftersom man anser att alla konsumtionsförändringar skulle vara substitution.

I KPI justeras prisutvecklingen med en så kallad superlativ indexformel (Walsh prisindex) i januari varje år. En superlativ indexkonstruktion kan ses som ett medelvärde av Laspeyres och Paasche, vilket gör att KPI varken justeras för mycket eller för lite för substitution.

Ändamålsindelning enligt COICOP

Hushållens konsumtionsutgifter redovisas efter ändamål enligt Classification of Individual Consumption by Purpose (COICOP). På års- och kvartalsbasis delas konsumtionen in i 12 huvudändamål. På årsbasis finns uppgifterna dessutom på en mer detaljerad nivå och kan delas in i 150 olika kategorier.

Internationell utblick

Inflationen faller men är fortsatt hög

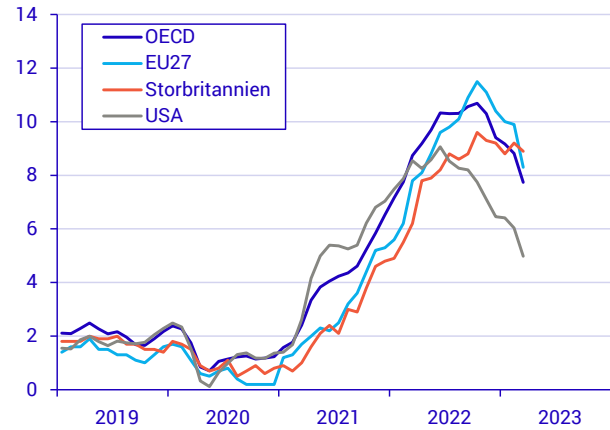
De senaste månaderna har inflationen sjunkit i flera länder. Det är framförallt lägre ökningstakter för energipriserna som dämpat inflationen. Däremot är prisökningstakten för livsmedel fortfarande hög på många håll vilket driver på inflationen.

Även om inflationen verkar vara på väg ner är den fortfarande hög i många länder. I USA, som ligger före i inflationsutvecklingen, sjönk inflationstakten till 5,0 procent i mars. Det var den lägsta prisökningstakten på nästan två år. I USA och i många andra OECD-länder började inflationen att stiga i början av 2021. Ökande energipriser, utbudstörningar och en uppdämd efterfrågan till följd av coronapandemin bidrog till prisökningarna i många länder. Utvecklingen de senaste månaderna indikerar att inflationstoppen nu är passerad på många håll. I EU27 och OECD-området toppade inflationen i oktober 2022 och låg i mars i år på runt 8 procent. I Storbritannien toppade inflationen runt samma tidpunkt men där har nedgången inte varit lika tydlig. Landet har också den högsta inflationen av G7-länderna.

Att inflationen sjunker i flera länder kan delvis förklaras av så kallade baseffekter. Även om priserna fortfarande stiger för många varor och tjänster så jämförs ökningarna mot 2022 års höga prisnivåer vilket sänker inflationstakten.

Inflationstakten är fortfarande hög i flera länder

Konsumentprisindex (KPI). Årsförändring i procent

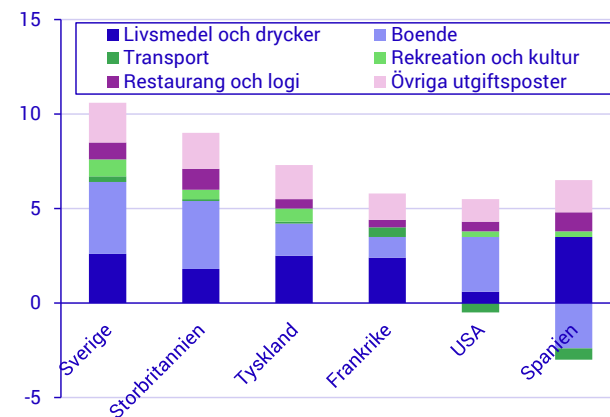
Källa: OECD

Spaniens inflationstakt halverades i mars

Baseffekter från energi är den främsta förklaringen till att inflationen nu faller i flera länder. Energi består av el, gas och drivmedel och ingår i posterna boende och transport. I Spanien nästan halverades inflationstakten i mars och landet har nu den näst lägsta inflationen i EU. Lägre energipriser, delvis till följd av sänkta skatter på el och gas, bidrog nedåt med 3,6 procentenheter. Störst effekt hade också el- och gaspriserna som var 36 procent lägre än för ett år sedan. Matpriserna fortsätter dock att stiga inom OECD-länderna. Ökningstakten är fortsatt hög, med tvåsiffriga ökningstal på flera håll, vilket driver på inflationen. I USA, där inflationen är nere på 5 procent, är prisökningarna på mat lägre.

Stigande matpriser driver på inflationen

Bidrag till inflationstakten (KPI) i mars 2023. Procentenheter

Anm.: Inflationen beräknad enligt respektive lands metoder. T.ex. kan boendeposten beräknas med olika ansatser vilket påverkar jämförelsen.

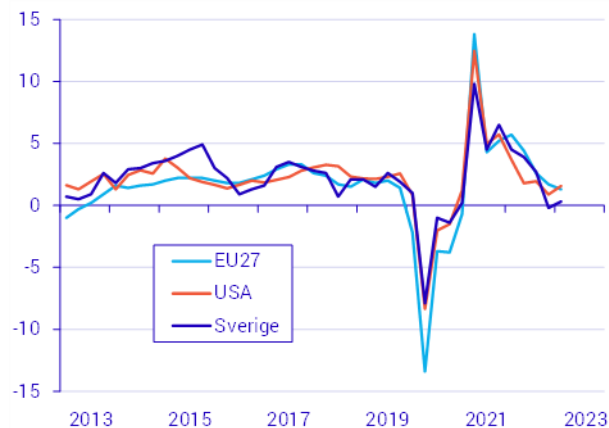
Källa: OECD

Kontaktperson: Jenny Lunneborg 010-479 44 42

Indikatorer för Sverige, EU och USA

Positiv BNP-tillväxt första kvartalet 2023

BNP-tillväxt i procent jämfört med motsv. kvartal föregående år

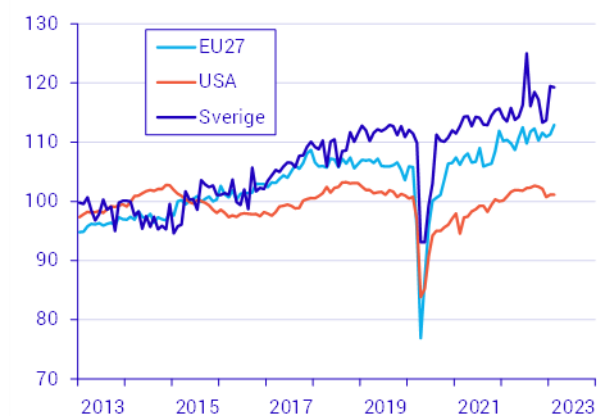

Källa: Eurostat och OECD

- Preliminära uppgifter enligt BNP-indikatorn visar att Sveriges BNP växte med 0,3 procent i årstakt första kvartalet 2023.
- I EU och USA utvecklades BNP starkare än i Sverige. I EU ökade BNP med 1,3 procent jämfört med första kvartalet i fjol. I USA var ökningen 1,6 procent.

Dämpad industriproduktion i USA och Sverige

Industriproduktionsindex 2015=100, säsongrensat

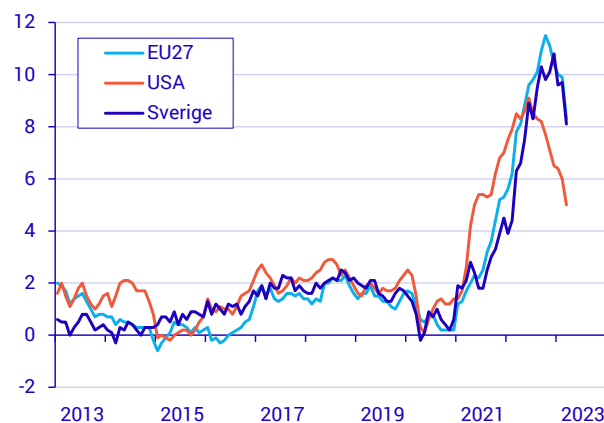

Källa: OECD

- Den svenska industriproduktionen minskade marginellt i februari efter en kraftig ökning i januari.
- Även den amerikanska industriproduktionen visade små rörelser i februari då produktionen låg kvar på samma nivå som månaden innan.
- I EU steg industriproduktionen för andra månaden i rad.

Inflationstakten sjunker i flera länder

HIKP för Sverige och EU27, KPI för USA, årsförändring i procent

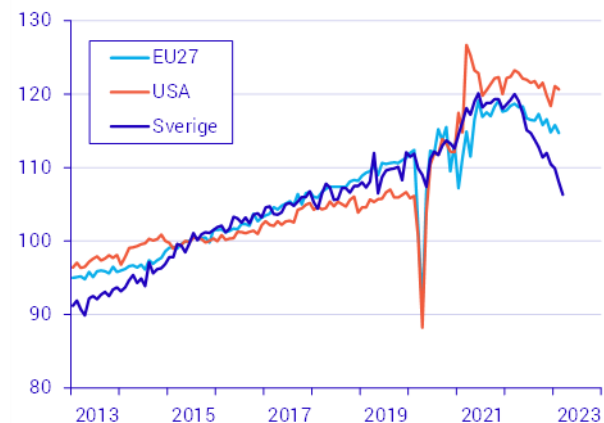

Källa: Eurostat och U.S. Bureau of Labour Statistics

- Enligt HIKP toppade Sveriges inflation i december 2022. I mars låg inflationstakten på 8,1 procent. Det var något lägre än inflationen i EU som uppgick till 8,3 procent.
- I USA har inflationen sjunkit varje månad sedan juni 2022. I mars låg inflationstakten på 5,0 procent.

Den svenska detaljhandelsförsäljningen fortsatte nedåt i februari

Detaljhandels försäljning. 2015=100, säsongrensat

Källa: OECD

- Försäljningen inom den svenska detaljhandeln fortsätter att falla.
- Även i EU har försäljningen utvecklats svagt de senaste månaderna. I februari var försäljningen 0,9 procent lägre än i januari.
- I USA sjönk försäljningen något efter en positiv utveckling i januari.

SCB beskriver Sverige

Statistikmyndigheten SCB förser samhället med statistik för beslutsfattande, debatt och forskning. Vi gör det på uppdrag av regeringen, myndigheter, forskare och näringsliv. Vår statistik bidrar till en faktabaserad samhällsdebatt och väl underbyggda beslut.

Bildkällor: Omslag - Casper Johansson, Unsplash

Sidan 4 - Dilok Klaisataporn, iStock

Sidan 10 - Andrzej Rostek, iStock

Sidan 16 - Comfreak, Pixabay

ISSN: 1653-3828 (Online)

URN:NBN:SE:SCB-2023-A28TI2305_pdf

Ansvarig utgivare: Petra Nilsson

Redaktion: Caroline Ahlstrand (redaktör)

Monica Andersson

Johannes Holmberg

Jenny Lunneborg

Kontakta oss via e-post: ekstat@scb.se

Copyright: SCB. Citera gärna, men uppge källa

Denna publikation finns enbart i elektronisk form på www.scb.se